

Brocki, Zygmunt

"Istorija tiechniki. Bibliograficzeskij ukazatel. 1956", pod red. S. W. Szuchardina, Moskwa 1963 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 9/2, 302-303

1964

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dalekie są one od kwestionowania zarówno ogromu pracy, jak i najlepszej woli całego zespołu; spełnią one swą rolę, gdy poświęci się im chwilę czasu w trakcie przygotowań kontynuacji wydawnictwa, na które oczekujemy z prawdziwą niecierpliwością.

Bogusław Ratusiński

Istorija tehniki. Bibliograficeskij ukazatel. 1956. Pod redakcją S. W. Szuchardina. Izdatielstwo Akademiï nauk SSSR, Moskwa 1963, s. 141.

Wydany w ubiegłym roku tom zawierający adnotowaną bibliografię literatury historycznoteknicznej opublikowanej w ZSRR w języku rosyjskim w 1956 r. jest kontynuacją wydanych w latach 1950—1962 pod redakcją W. W. Danilewskiego pięciu tomów takiej bibliografii, obejmujących lata 1946—1955.

Bibliografia wykazuje książki (wraz z odnoszącymi się do nich recenzjami), artykuły w czasopismach, zbiorach prac instytutów naukowych i szkół wyższych oraz w encyklopediach, a także historyczne wstępy i rozdziały książek i podręczników technicznych. Spośród artykułów w prasie codziennej uwzględniono tylko te, które przynoszą materiały nowe, uzupełniające dane zawarte w książkach i czasopismach. Literatura z zakresu historii przemysłu podana jest tylko w wyborze. Pozycje z zakresu historii nauk przyrodniczych są uwzględnione tylko wtedy, gdy są bezpośrednio związane z historią techniki.

Bibliografia zawiera 1470 pozycji¹. W poszczególnych rozdziałach czy podrozdziałach wykazano osobno pozycje dotyczące historii techniki: a) wyłącznie w ZSRR, b) w ZSRR i jednocześnie za granicą, c) wyłącznie za granicą. Liczba pozycji zamieszczonych pod b) wynosi 90, a pod c), a więc dotyczących wyłącznie historii techniki poza ZSRR — 146.

Całość dzieli się na 24 działy. Oto ich wykaz: *Historia techniki jako dyscyplina naukowa* (30—3)²; *Ogólna historia techniki* (134—18); *Dyscypliny ogólnotechniczne* (76—10, mechanika techniczna, metrologia, normalizacja, geometria wykreślna); *Energetyka* (121—36); *Radioelektronika* (46—3); *Automatyka, telemechanika* (14—4); *Górnictwo* (78—11); *Metalurgia* (68—10); *Budowa maszyn* (228—43, w tym budowa środków transportu: 92—19, w tym budowa okrętów: 36—7); *Technika wojskowa* (21—2); *Technologia chemiczna, wytwórczość produktów chemicznych* (82—20); *Wytwórczość produktów mineralnych* (46—16); *Budownictwo* (240—17, wraz z architekturą i urbanistyką, techniką sanitarną, budownictwem umocnień wojskowych, w tym hydrotechnika: 21—1); *Technika w rolnictwie* (15—2); *Wytwórczość produktów spożywczych* (24—2); *Technologia drewna, wytwórczość produktów z drewna* (10—1); *Papiernictwo* (8—3); *Poligrafia* (14—3); *Włókiennictwo* (27—5); *Rzemiosła artystyczne* (16—2); *Foto- i kinotechnika* (19—7); *Transport* (91—13, w tym transport wodny: 18—6); *Łączność* (6—4); *Kształcenie kadr technicznych* (56—1).

W poszczególnych rozdziałach czy podrozdziałach wyodrębniono pod nagłówkiem *Piersonalii* prace poświęcone poszczególnym osobom. Takich pozycji jest ogółem 553, w tym w dziale *Budowa maszyn* — 101, w dziale *Budownictwo* — 77, w dziale *Energetyka* — 76 (w tym 26 dotyczy nie Rosjan), w dziale *Dyscypliny ogólnotechniczne* — 50.

¹ Numerów jest 1484, nadto jest kilka pozycji dodatkowych, nie uwzględnionych w kolejnej numeracji (mają numer poprzedniej pozycji z dodaniem litery a), lecz z drugiej strony niektóre pozycje mają po dwa kolejne numery (co prawdopodobnie spowodowane zostało usunięciem pewnych pozycji już po ich kolejnym wynumerowaniu). Rzeczywista więc liczba pozycji wynosi 1470.

² Pierwsza liczba w nawiasach oznacza ogólną liczbę pozycji w dziale, druga — łączną liczbę pozycji zamieszczonych w tym dziale pod b) i c).

Cztery pozycje dotyczą wyłącznie Polski: poz. 465 — *Ugólnaja promyszlennost Polskoj Narodnoj Riespubliki*. Moskwa 1956, s. 9 (obejmuje lata 1938—1955); poz. 1091 — J. Łucki, *Architiekturno-planiruwocznaia organizacija promyszlennogo rizona goroda (na primierie Warszawy i niekotorych drugich gorodow Polzi)*. Moskwa 1956, s. 16 (rozdz. 1 zawiera historię tego zagadnienia w Polsce od XV w.)³; poz. 1268 — S. F. Kostrzewski, *Poligraficzeskaja promyszlennost Polskoj Narodnoj Riespubliki*. „Poligraficzeskoje Proizwodstwo”, nr 1/1956, s. 26—28 (obejmuje lata 1937—1955); poz. 1297 — M. J. Kagan, *Razwitije tiekstilnoj promyszlennosti w Polskoj Narodnoj Riespublikie*. „Tiekstilnaja Promyszlennost”, nr 8/1956, s. 64—66 (obejmuje lata po II wojnie światowej).

Na końcu tomu znajdują się: skorowidz autorów, redaktorów, tłumaczy i recenzentów; skorowidz osób, którym poświęcone są odrębne prace i osób, które wymienione są w adnotacjach do innych pozycji (łącznie skorowidz ten zawiera 632 nazwiska); skorowidz przedsiębiorstw oraz instytucji naukowych i szkół wyższych; spis 276 wykorzystanych czasopism.

Zygmunt Brocki

KAUTSKY O ROLI TECHNIKI I JEJ DZIEJACH

Karol Kautsky, *Materialistyczne pojmowanie dziejów*. „Książka i Wiedza”, Warszawa 1963; *Przyroda i społeczeństwo*, cz. I, s. LXI + 743, cz. II, s. 644; t. II, *Państwo i rozwój ludzkości*, cz. I, s. 827, cz. II, s. 624.

W III księdze monumentalnego dzieła Kautskiego, obejmującej część II tomu I, a zatytułowanej *Spoleczeństwo ludzkie* — dział drugi (s. 150—353) poświęcił autor *Technice*, a więc źródłom jej powstania, aspektom, znaczeniu oraz prawidłowościom zachodzącym w jej rozwoju. Już sam ten fakt świadczy dobitnie o ogromnej roli w dziejach ludzkości, jaką przypisuje on technice. Jest zresztą zupełnie zrozumiałe, że autor *Materialistycznego pojmowania dziejów* wybrał właśnie technikę za jeden z filarów swego wywodu, przeciwstawnego tradycyjnej historii. Problemy techniki są dla Kautskiego wyraźnie narzędziem służącym do udowadniania postawionych tez i wyciągania wniosków o charakterze ogólnospołecznym — bardzo więc często przerzuca się tu autor na tematy pozatechniczne w licznych dygresjach polemicznych i filozoficznych. Wielka liczba nieraz przesadnie obszernych cytatów z dzieł naukowych poddana została krytyce w sposób błyskotliwy, nie zawsze zresztą właściwy w pracy naukowej, a czasem i naiwny, zwłaszcza, że w znacznej większości wypadków Kautskiemu ułatwia zadanie przewaga kilkudziesięciu lat rozwoju nauki nad poddawanymi ocenie tekstami. Wiele takich szczegółowych potknięć możemy z kolei i my, z wyżyn następnych kilkudziesięciu lat postępu nauki, wytknąć samemu Kautskiemu.

Pomimo nieco ryzykownej tendencji do uogólnień, arbitralnego wyciągania wniosków i pewnej protekcjonalności w stosunku do oponentów Kautsky naszkicował esej o technice w sposób w ogólnych zarysach prawidłowy, tak że wszystkie jego główne twierdzenia pozostały słuszne. Pewne szczegółowe niedociągnięcia są zresztą w tak uniwersalnym dziele nie do uniknięcia i powinno nam wystarczyć w zupełności, że Kautsky rozumie historię techniki, choć w wielu sprawach okazuje się dyletantem.

Świadomie użyłem określenia „esej o technice” w stosunku do działu *Technika*. Jakkolwiek bowiem ukazuje on czytelnikowi w sposób jasny i prawidłowy znacze-

³ Jest to streszczenie pracy kandydackiej wydane przez Moskiewski Instytut Architektury.